

ægteskab

2 ægteskabs opløsning

afgivet af
ægteskabsudvalget af 1969

betænkning nr. 697
københavn 1973

Indhold

Indledning	7
Almindelige regler om separation og skilsmisse	9
Ikke ensidig ret til skilsmisse	10
Bevarelse af separation	11
Enige ægtefællers adgang til skilsmisse	12
Ensidig ret til separation	13
Separations bortfald	15
Skilsmisse efter 1 års separation	15
Særlige skilsmissegrunde	16
Utroskab	17
Vold	18
Bigami	19
Sindssygdom	19
Samlivsophævelse m.v.	19
Kønssygdom	20
Straffedom	21
Omstødelse	22

Ægteskabsudvalgets medlemmer

Afdelingschef i justitsministeriet *N. C. Bltsch* (formand).

Folketingsmedlem, landsretssagfører *Hanne Budtz*.

Folketingsmedlem *Poul Dam*.

Folketingsmedlem, revalideringskonsulent *Karl Hjortnæs*, der i 1972 har afløst folketingsmedlem *Lene Bro*.

Kontorchef i justitsministeriet, nu statsadvokat *Mogens Hornslet*.

Folketingsmedlem, fhv. minister *Nathalie Lind*, der i 1972 har afløst fhv. folketingsmedlem *Merete Bjørn Hanssen*.

Højesteretssagfører *Oluf Lind*.

Overpræsident *Carl Moltke*.

Amtskontorchef *Th. Opstrup*.

Landsdommer *Inger Margrete Pedersen*.

Folketingsmedlem, lektor *Else-Merete Ross*.

SEKRETARIAT

Kontorchef i justitsministeriet, nu statsadvokat *Mogens Hornslet*.

Fuldmægtig i justitsministeriet *Svend Danielsen*.

Fuldmægtig i justitsministeriet *Ebbe Nielsen*.

Forslag eller bemærkninger kan indsendes **til:**

Ægteskabsudvalgets sekretariat
Justitsministeriet,
Slotsholmsgade 10,
1216 København K.

Ægteskabsudvalgets opgave

Udvalget skal overveje, i hvilket omfang der på baggrund af de ændrede samfundsforhold, ændringen af kvindens stilling i samfundet og de heraf følgende ændringer af opfattelsen af ægteskabsinstitutionen er behov for revision af reglerne om ægteskabs indgåelse og opløsning, herunder reglerne om fremgangsmåden ved separation og skilsmisse, samt reglerne om ægteskabets retsvirkninger og om børnenes retsstilling under ægteskabet og efter separation eller skilsmisse.

Udvalget skal samtidig overveje, om der i tilknytning hertil er behov for ændring af regler i den øvrige lovgivning, der har forbindelse med ægteskabslovgivningen, og om nogle af de bestemmelser i lovgivningen, der knytter retsvirkninger til ægteskabet, bør kunne anvendes på visse ægteskabslignende forhold.

Indledning

Den 1. januar 1970 trådte en ny lov om ægteskabs indgåelse og opløsning i kraft (1969-loven). Den tidligere lov var fra 1922. Af ændringer i 1969 med hensyn til ægteskabs opløsning kan nævnes:

Der blev indført adgang til separation ved enighed mellem ægtefællerne, uden at de skal påberåbe sig uoverensstemmelse som begrundelse for at ønske separation.

Endvidere blev separationstiden forud for skilsmisse nedsat til 1 år. Den havde tidligere været 1 $\frac{1}{2}$ år, hvis ægtefællerne var enige om skilsmisse, og ellers $2\frac{1}{2}$ år.

Endelig blev adgangen til skilsmisse udvidet, således at der nu kan kræves skilsmisse, når samlivet på grund af uoverensstemmelse har været ophævet i 3 år. Tidligere skulle samlivsophævelsen have været i 4 år og i visse tilfælde endnu længere.

Allerede før den nye lov trådte i kraft, havde justitsministeren nedsat et nyt udvalg, som skulle arbejde videre med revisionen af ægteskabslovgivningen. Debatten forud for 1969-loven havde vist, at der var en udbredt interesse for mere dybtgående ændringer.

Som oplyst i udvalgets 1. betænkning om ægteskabs indgåelse har ægteskabsudvalget

foretaget en statistisk undersøgelse af ægteskabssagerne i 1971. Man har endvidere i samarbejde med socialforskningsinstituttet iværksat en sociologisk undersøgelse, der skal belyse befolkningens kendskab og holdning til ægteskabslovgivningen. Resultaterne heraf kan ventes offentliggjort i løbet af foråret 1974. Udvalget har ment hermed at kunne skabe *et sikrere udgangspunkt* for overvejelserne om den endelige udformning af lovgivningen.

Udvalget lægger sine *foreløbige* overvejelser frem til diskussion i nogle ret kortfattede oplæg om den fremtidige lovgivnings hovedlinier. Synspunkterne har været indgående drøftet i udvalget, men udvalgets medlemmer har ikke lagt sig fast på de forslag, betænkningerne indeholder. Tværtimod er det udvalgets opfattelse, at den endelige stillingtagen i høj grad kan blive påvirket af de resultater, som den sociologiske undersøgelse vil vise, og - ikke mindre - af den debat, som man ønsker at skabe grundlag for. Udvalgets betænkninger har derfor i vidt omfang karakter af oplæg til denne debat.

I denne betænkning behandles i to afsnit betingelserne for separation og skilsmisse og omstødelse af ægteskab. I hvert afsnit redegøres først ganske kort for udvalgets hoved-

synspunkter og derefter uddybes disse med argumenter og modargumenter.

Man har bestræbt sig på at udforme betænkningen i et noget lettere sprog end det, der er sædvanligt i udvalgsbetænkninger, og historiske redegørelser er stort set udeladt. De udførlige betænkninger, som ægteskabsudvalget af 1957 afgav i årene 1962-1968, indeholder i denne henseende alt, hvad den særligt interesserede læser kan have behov for. I det hele taget har udvalget på alle områder draget stort nytte af det yderst sagkyndige arbejde, som udførtes af ægteskabsudvalget af 1957.

Det er udvalgets håb, at den valgte form vil vise sig egnet til at fremme en alsidig debat om de emner, der må interessere hele befolkningen.

Udvalget venter i løbet af efteråret og vinteren at kunne afgive betænkning om vilkårene for separation og skilsmisse og om den ægteskabelige formueordning. Med hensyn til de »papirløse ægteskaber« har man måttet foretage en meget omfattende kort-

lægning af de mange forskellige regler, der griber ind på dette område. En redegørelse herom kan ligeledes ventes om få måneder.

Også i Finland, Island, Norge og Sverige arbejder man i disse år med en revision af ægteskabslovgivningen. Der har hidtil på dette lovgivningsområde været tale om nordisk retsenhed i de grundlæggende principper. Det har derfor været naturligt, at repræsentanter for de nedsatte ægteskabsudvalg i de fire lande har drøftet de tanker, man har gjort sig i udvalgene om den fremtidige ægteskabslovgivning. Det svenske udvalg afgav delbetænkning om ægteskabsindgåelse og opløsning i maj 1972, og på grundlag af betænkningen er der i maj 1973 gennemført ny lovgivning. Fra det finske udvalg foreligger en principbetænkning om de samme emner fra januar 1973. I forbindelse med de enkelte afsnit i denne betænkning vil der kort blive redegjort for hovedindholdet af de nye svenske regler.

København i september 1973

Almindelige regler om separation og skilsmisse

Det er den overvejende opfattelse i udvalget,

at en ægtefælle ikke skal kunne kræve skilsmisse, hvis den anden ægtefælle ikke ønsker det, medmindre der foreligger en særlig skilsmissegrund,

at man ikke bør afskaffe separation, men bevare både separation og skilsmisse,

at ægtefæller skal have ret til skilsmisse, hvis de er enige herom, også selv om de har mindreårige børn,

at en ægtefælle skal have ret til separation, selv om den anden ægtefælle ikke ønsker det, og

at skilsmisse fortsat skal kunne opnås efter 1 års separation, hvis ægtefællerne ikke har genoptaget samlivet i separationstiden.

Udvalgets drøftelser om, hvornår ægtefæller skal kunne blive separeret og skilt, har samlet sig om følgende tre *hovedspørgsmål*:

Bør der være ret til skilsmisse mod den anden ægtefælles ønske, selv om der ikke foreligger en særlig skilsmissegrund?

Bør der kunne gives skilsmisse uden forudgående separation, hvis ægtefællerne er enige herom?

Bør der være ret til separation mod den anden ægtefælles ønske?

Man har derefter overvejet, hvilket behov der måtte være for at bevare de bestående særlige skilsmissegrunde, se nedenfor s. 16.

Separation og skilsmisse

Forskellen mellem separation og skilsmisse består i, at en frasepareret ægtefælle ikke kan indgå nyt ægteskab, medens en fraskilt umiddelbart efter skilsmissen kan gifte sig på ny. Til gengæld kan fraseparerede ægtefæller, som forsones, genoplive det hidtidige ægteskabs retsvirkninger blot ved at genoptage samlivet. Fraskilte, der fortryder skilsmissen, må derimod gifte sig på ny.

I forbindelse med separation og skilsmisse træffes bestemmelse om forældremyndighed, underholdsbidrag og lejlighed. Har der været formuefællesskab, ophører dette, og fællesboet skal deles. Ægtefællernes indbyrdes arveret bortfalder.

Ensidig ret til skilsmisse?

Efter *den gældende lov* kan skilsmisse alene meddeles, hvis ægtefællerne har levet separeret i 1 år, eller hvis de kan påberåbe sig en af de særlige skilsmissegrunde, som loven indeholder, f. eks. utroskab.

Udvalgets overvejelser

Udvalgets medlemmer er enige om, at en ægtefælle ikke skal have ret til umiddelbar skilsmisse mod den anden ægtefælles protest. Hensynet til den anden ægtefælle taler på afgørende måde imod en sådan ordning. Det samme gælder ønsket om at undgå overilede skilsmisser og om at opretholde respekten for ægteskabet som institution. En ensidig ret til skilsmisse ville i realiteten betyde, at en ægtefælle skulle have adgang til at »opsige« ægteskabet uden varsel.

Udvalget er klar over, at nogle af de synspunkter, som er nævnt nedenfor s. 13-14 til fordel for forslaget om ensidig ret til separation, umiddelbart også kunne synes anvende-

lige som argumenter for en ensidig ret til skilsmisse. Man er også opmærksom på, at problemerne vel i nogle tilfælde gøres større for ægtefællerne ved gennem en separation at trække sagen om ægteskabets opløsning ud. Af hensyn til ægtefællerne og muligvis børnene ville det nok i visse tilfælde være det bedste, om ægtefællerne endeligt gik fra hinanden uden den betænkningstid, som en separationstid er.

Udvalget finder imidlertid ikke, at disse argumenter kan tillægges afgørende vægt. Man kan ikke uden videre overføre argumentationen for ensidig ret til separation på spørgsmålet om ensidig ret til skilsmisse, idet separation og skilsmisse er af væsensforskelligt indhold. Indførelse af en ensidig ret til skilsmisse ville betyde en underkendelse af det separationsinstitut, som man går ind for at bevare, netop fordi separations-tiden som en betænkningstid i mange tilfælde er et gode.

Den nye svenske regel

[Sverige er der ved lovændringer i 1973 principielt indført ensidig ret til skilsmisse. Skilsmisse kan fremtidig opnås, blot en af ægtefællerne ansøger herom. Hvis den anden ægtefælle protesterer, eller hvis ægteparret har fællesbørn under 16 år, kan skilsmisse dog først gives efter en *betænkningstid på et halvt år*. Der stilles ikke krav om, at ægtefællerne ophæver samlivet i denne periode. Når betænkningstiden er udløbet, skal ægtefællen begære skilsmissesagen fremmet. Sker det ikke inden 1 år efter betænkningstidens begyndelse, bortfalder ansøgningen om skilsmisse, og skilsmisse kan kun opnås efter en ny ansøgning og en ny betænkningstid.

Det væsentlige i den nye regel er i virke-

ligheden, at separation (»hemskillnad«) i sædvanlig forstand afskaffes og erstattes af »betænkningstid«. Ændringen begrundes bl. a. med, at det er uheldigt, at en separation medfører en række retsvirkninger af økonomisk karakter, hvad der for ægteparret må fremstå som et mere eller mindre definitivt skridt mod opløsning af deres personlige og økonomiske samhörighed. Endvidere findes det uheldigt, at separationen bortfalder, hvis samlivet genoptages, og således kun kan danne grundlag for skilsmisse, hvis parterne ikke har samlevet i separationstiden.

Et flertal i det danske udvalg kan ikke gå ind for afskaffelse af separation og indførelse af et nyt begreb - »betænkningstid«. Separation i sin nuværende form er et indarbejdet nordisk retsinstitut, som har den grundlæggende funktion at virke som en prøveskilsmisse. Den giver ægtefællerne tid til overvejelse, inden de træffer endelig beslutning om opløsning af ægteskabet ved skilsmisse, og her får de hinanden og deres uoverensstemmelser på afstand. Dette bevirker i mange tilfælde, at de ikke ønsker ægteskabet opløst, og de kan da sætte alle ægteskabets retsvirkninger i kraft igen uden medvirken af en offentlig myndighed blot ved at genoptage samlivet.

Dette synspunkt kunne tale for, at der altid skulle gå en separation forud for en skilsmisse. Udvalget kan dog ikke gå ind for indførelse af en sådan form for tvungen separation, da man er af den opfattelse, at ægtefæller skal have ret til skilsmisse uden separationstid, hvis de er enige herom, se nedenfor s. 12, ligesom en ægtefælle skal kunne kræve skilsmisse, hvis der foreligger en af de særlige skilsmissegrunde, som omtales nedenfor s. 16.

I de senere års debat om reformer inden for ægteskab slovgivningen har der hverken i offentligheden eller i fagkredse kunnet spores nogen almindelig kritik mod separationsinstituttets grundprincipper. Afskaffelse af dette institut måtte derfor kræve tungtvejende grunde. Sådanne foreligger imidlertid ikke. Tværtimod vil en ændring efter svensk mønster medføre en række ulemper.

Efter den svenske ordning vil således afgørelse om forældremyndighed, retten til boligen og spørgsmålet om underholdsbidrag i »betænkningstiden« (separationstiden) principielt kun være midlertidige. Dette vil være et klart tilbageskridt i forhold til den ordning, der indførtes i Danmark i 1969, hvor efter afgørelser om disse forhold normalt træffes endeligt ved separationen. I talrige - formentlig de fleste - tilfælde, vil ægtefællerne flytte fra hinanden i »betænkningstiden«, hvorfor der må træffes en afgørelse om forældremyndighed, bolig og underhold, men da denne afgørelse som nævnt kun er foreløbig, må der ved skilsmissen træffes en ny og endelig afgørelse.

En del fraseparerede ægtefæller vedbliver dernæst at leve separeret i mange år, eventuelt resten af livet, f. eks. fordi de af religiøse eller andre grunde ikke ønsker at blive skilt. En lovgivning som den svenske vil medføre, at disse mennesker hvert år må fomy deres ansøgning om skilsmisse, idet ansøgningen herom som nævnt bortfalder, hvis skilsmissesagen ikke er søgt fremmet inden 1 år efter betænkningstidens begyndelse. Det danske udvalg mener ikke, at man bør påtvinge fraseparerede en sådan ordning, der forekommer uhensigtsmæssig. Ønsket ægtefæller en længere betænkningstid, eller foretrækker de at vedblive med at leve separeret, bør det offentlige ikke blande sig heri.

Udvalgets indstilling til spørgsmålet om bevarelse af separationsinstituttet må naturligvis ses i sammenhæng med udvalgets forslag om udvidet adgang til skilsmisse, når parterne er enige herom, og overvejelserne om ændringer i separationens retsvirkninger. Som det nævnes nedenfor, bør det overvejes at ophæve troskabspligten i separationstiden og eventuelt også at lade arveretten bestå efter separation.

Et medlem af udvalget har en vis sympati for den nye svenske ordning, først og fremmest fordi ægtefællerne kan fortsætte samlivet i »betænkningstiden«. Herigennem vil man sikkert kunne undgå en del overlede skilsmisser.

Skilsmisse ved enighed?

Ægtefæller kan ikke efter *den gældende lov* blive skilt alene på grundlag af deres enighed herom. Som tidligere nævnt skal de enten først være separeret, eller der skal foreligge en af de særlige skilsmissegrunde, som nævnes i loven.

Udvalgets overvejelser

Et flertal i udvalget går ind for, at ægtefæller skal kunne få skilsmisse, hvis de er enige herom, også selv om de ikke er enige om vilkårene for skilsmissen.

De betænkeligheder, der er nævnt med hensyn til ensidig ret til skilsmisse, har ikke samme vægt, når ægtefællerne er enige om at ville skilles. Er de det, tjener det efter flertallets opfattelse ikke noget rimeligt formål at opretholde ægteskabet, og erfaringen viser, at mange ægtefæller, der er enige om at ønske skilsmisse, har svært ved at indse det rimelige i, at de ikke kan opnå denne, medmindre der f.eks. foreligger utroskab. Det er gjort gældende, at nogle derved følger

sig tilskyndet til at fingere et utroskabsforhold for at få skilsmisse uden forudgående separation.

Bør det have betydning, at der er børn i ægteskabet?

Det bør efter udvalgets mening være uden betydning, om der er mindreårige børn i ægteskabet. Når ægtefællerne er enige om at gå fra hinanden, tjener det ikke børnenes tarv, at man gennem loven tvinger ægtefællerne til at blive sammen eller påtvinger dem en separation i stedet for skilsmisse. Der kan ikke opstilles en formodning for, at en separation frem for en umiddelbar skilsmisse er i børnenes interesse.

Udvalget kan således ikke tilslutte sig den nye svenske regel, hvorefter ægtefæller selv om de er enige — er afskåret fra at opnå en umiddelbar skilsmisse (d.v. s. skilsmisse uden »betænkningstid«), hvis der er fællesbørn under 16 år i ægteskabet.

Det kunne anføres som et argument mod skilsmisse alene på grundlag af ægtefællernes enighed, at denne skilsmisseadgang kan medføre risiko for, at ægtefæller vil gennemføre »pro forma skilsmisser« med det formål at omgå bestemmelser f. eks. i social-, pensions- og skattelovgivningen.

Udvalget finder det imidlertid ikke muligt at udforme en rimelig ægteskabslovgivning, således at den samtidig kan dæmme op for omgåelse af anden lovgivning. Eventuelle omgåelsesmuligheder bør forhindres gennem den lovgivning, som man søger at omgå.

Et medlem af udvalget nærer alvorlig betænkelighed ved, at der skal kunne gives skilsmisse, blot ægtefællerne er enige herom. Det vil ikke sjældent blive sådan, at den stærkere ægtefælle vil udøve et pres mod

den svagere ægtefælle for at få denne til at gå med til skilsmisse, uanset at den svagere part måske egentlig helst ville have den tid til betænkning og afklaring for begge ægtefæller, som en separationstid kan være.

Dette medlem henviser også til, at det ofte er ægtefællers grundlæggende psyke, der skaber vanskeligheder, og at der derfor vil være stor sandsynlighed for, at disse vanskeligheder vil vise sig i et nyt ægteskab. Skilsmissehyppigheden er da også generelt væsentlig større i andengangs ægteskaber end i førstegangs ægteskaber. Ikke mindst under hensyn hertil ville dette medlem foretrække, at der altid skulle forløbe en separationstid på 1 år inden skilsmisse, også selv om der er enighed mellem ægtefællerne.

Separationsbetingelser

Efter *den gældende lov* kan ægtefæller blive separeret, når de ikke mener at kunne fortsætte samlivet og er *enige* om separation.

Er de *ikke enige*, har en ægtefælle ret til separation,

hvis den anden groft har forsømt familiens underhold eller groft krænket andre pligter over for ægtefællen eller børnene,

hvis forholdet mellem ægtefællerne af andre grunde må anses for ødelagt, medmindre ægtefællen selv hovedsagelig bærer skylden for ægteskabets forlis, eller

hvis der foreligger sådanne forhold, som ville give den pågældende ret til at kræve skilsmisse.

Når ægtefæller er *enige* om at blive separeret, behøver de ikke at angive nogen grund til deres ønske om separation. Selv om det oplyses under sagen, at den egentlige årsag til separation er et ønske om at få højere løn eller pension eller at blive bedre stillet i

skattemæssig henseende, må der gives separation, selv om forholdet mellem ægtefællerne ikke kan siges at være ødelagt.

Kommer det på den anden side frem, at ægtefællerne ikke agter at flytte fra hinanden, men vil blive boende sammen, kan de ikke blive separeret.

Er ægtefællerne *ikke enige* om separation, kan den ene ægtefælle få gennemført et krav om separation, hvis den anden har gjort sig skyldig i visse grove pligtkrænkelser. Disse regler bruges dog ikke ret ofte. Det har meget større praktisk betydning, at en ægtefælle kan få separation mod den andens ønske, hvis ægteskabet er ødelagt, f. eks. på grund af parternes almindelige adfærdsmønster, forskellige temperamenter, livssyn eller interesser eller på grund af uenighed om økonomien eller seksuel disharmoni.

Selv om forholdet mellem ægtefællerne anses for ødelagt, *kan* separation ganske vist nægtes, hvis den, der vil ud af ægteskabet, selv hovedsagelig bærer skylden for forholdets ødelæggelse, men det er ikke ret ofte, at domstolene nægter separation af denne grund.

Det sker heller ikke ofte, at domstolene nægter separation med den begrundelse, at der ikke er ført bevis for, at ægteskabet er ødelagt.

Ensidig ret til separation

Et flertal i udvalget foreslår, at adgangen til at få separation lempes på den måde, at en ægtefælle altid og uden at skulle angive nogen særlig grund skal have ret til separation, også selv om den anden ægtefælle protesterer. Efter flertallets opfattelse taler bl. a. følgende grunde *for* forslaget:

Det bør være et udgangspunkt, at ægte-

skabet er en form for frivillig samleven mellem selvstændige personer. Man bør derfor ikke søge at tvinge nogen til at blive i et ægteskab, som han efter moden overvejelse vil frigøre sig fra.

Man kan nok gennem loven forhindre separation, men man kan ikke faktisk tvinge ægtefællerne til at blive boende sammen, hvis blot den ene ikke ønsker det.

Hensynet til den anden ægtefælle kan ikke bære, at man fastholder ægteskabet mod den ene ægtefælles protest på anden måde end gennem en separationstid på 1 år og ved at udforme reglerne om vilkårene for separationen således, at de giver den anden ægtefælle tilstrækkelig beskyttelse.

Situationen omkring ægteskabets opløsning bliver mindre spændt og dramatisk, når den ene part ikke har mulighed for at protestere mod den andens ønske om separation. Ikke mindst af hensyn til børnene er det af afgørende betydning, at forældrenes fremtidige holdning til hinanden ikke er belastet af forudgående stridigheder om, hvorvidt ægteskabet skulle opløses.

Man kan undgå en ofte pinlig bevisførelse om, at forholdet mellem parterne er ødelagt f. eks. på grund af seksuel disharmoni, eller om, at den ene ægtefælle har krænket sine pligter over for den anden og børnene.

En ægtefælles ønske om separation er i sig selv det bedste udtryk for, at forholdet mellem ægtefællerne er ødelagt.

Domstolene nægter i dag kun separation i få tilfælde, således at gennemførelsen af forslaget om ensidig ret til separation ikke bliver et afgørende brud med udviklingen.

Mod forslaget om ensidig ret til separation kan anføres:

Hensynet til den anden ægtefælle.

Ønsket om

at opretholde respekten for ægteskabet som institution,

at undgå overilede separationer (og skilsmisser) i tilfælde, hvor den ansøgende ægtefælle egentlig har fortrudt sin ansøgning, men føler sig bundet til at fastholde den,

at undgå en række separationssager, som viser sig overflødige, fordi parterne genoptager samlivet, og

at undgå, at separationerne bliver rene ekspe-ditions-sager.

Forslaget indebærer, at ægtefællens arveret ensidigt kan ophæves ved, at den anden ægtefælle kræver separation. Udvalget har i denne forbindelse været inde på, om arveretten eventuelt burde bevares i separationstiden, således at den først falder bort ved skilsmisse. En sådan ændring ville dog nok være betænkelig ikke mindst ved langvarige separationer. Hertil kommer, at et ønske om bevarelse af arveret mellem fraseparerede ægtefæller kan imødekommes ved oprettelse af testamente uden arveafgiftsmæssige konsekvenser for ægtefællerne.

Et enkelt medlem har ikke kunnet tilslutte sig forslaget om ensidig ret til separation, idet dette medlem tillægger ønsket om at opretholde respekten for ægteskabet som institution betydelig vægt. Dette medlem fremhæver, at selv om udviklingen går hurtigt, er ægteskabet fortsat en fast forankret institution i samfundet. Det ville for mange være noget helt uforståeligt og stødende, at der skulle være adgang til uden varsel at kræve separation med ret til derefter at opnå skilsmisse i løbet af 1 år. Dette hænger også sam-

men med tendensen til i højere grad ved separation at fastsætte vilkårene også for tiden efter skilsmissemidten samt med, at separationen bevirker bortfald af arveret, og at ægtefællen risikerer at miste sin bolig.

Udvalgets flertal foreslår samtidig, at de gældende separationsgrunde ophæves, da der med indførelsen af ensidig ret til separation ikke er behov for yderligere regler.

Separationens bortfald

Efter *den gældende lov* bortfalder separationens retsvirkninger for fremtiden, hvis separerede ægtefæller genoptager samlivet. Det indebærer bl. a., at ægtefællernes indbyrdes arveret genoplives, og at forældremyndigheden over fælles børn på ny tilkommer dem i forening. Formuefællesskabet genopstår også, medmindre der tidligere har været særveje i ægteskabet.

Separationstiden er en betænkningstid for ægtefællerne. Kommer de til det resultat, at de ønsker at fortsætte ægteskabet, behøver de blot at genoptage samlivet, hvorved separationen automatisk bortfalder. Ægtefællerne skal således ikke henvende sig til en offentlig myndighed for at få konstateret, at separationen er bortfaldet.

Ønsker ægtefællerne skilsmisse, når separationstiden er udløbet, forudsætter loven, at

de har ophævet samlivet under hele separationstiden. I praksis er det ikke tilfældet, hvis de fortsætter med at have fælles bolig og husførelse. Man anerkender dog en afviklingstid på op mod 2-3 måneder, således at separationen ikke anses for brudt, hvis ægtefællerne flytter fra hinanden inden for dette tidsrum.

Har ægtefællerne ophævet samlivet, men flytter de senere sammen igen, og samlivet har varet længere end 3-4 uger, vil man i praksis som hovedregel betragte separationen som bortfaldet.

Udvalgets overvejelser

Udvalget finder ikke anledning til at foreslå den gældende bestemmelse ændret.

Skilsmisse efter separation

Enhver af ægtefællerne har efter *den gældende lov* ret til skilsmisse, når de efter opnået separation har levet adskilt i 1 år og ikke senere har genoptaget samlivet.

Udvalgets overvejelser

Udvalget finder, at separationstiden fortsat bør være 1 år. Udvalget tillægger separationsinstituttet stor betydning, og skal separation være en realitet, kan separationstiden vanskeligere være kortere. Der er heller ikke grundlag for at forlænge fristen.

Særlige skilsmissegrunde

Det er den overvejende opfattelse i udvalget,

at utroskab fortsat skal være skilsmissegrund (dette er der dog megen usikkerhed om i udvalget), men

at utroskab i separationstiden ikke længere skal give ret til skilsmisse,

at domstolene ikke i utroskabssagerne skal kunne nægte skilsmisse af hensyn til børnene og give separation i stedet, og

at en ægtefælles adgang til at få skilsmisse på grund af den anden ægtefælles voldsomme adfærd over for ham eller børnene skal udvides.

På baggrund af forslaget om ensidig adgang til separation går et flertal af udvalgets medlemmer ind for at ophæve den nugældende adgang til umiddelbar skilsmisse i tilfælde af:

sindssygdom,
samlivsophævelse de sidste 3 år,
samlivsvægring de sidste 2 år,
ægtefællens forsvinden i 3 år,
kønssygdom og
straffedom.

Er særlige skilsmissegrunde nødvendige?

Udvalget har været inde på, om det vil være hensigtsmæssigt at ophæve alle særlige skilsmissegrunde. Hvis ægtefællerne ikke er enige om skilsmisse, skulle vejen hertil fremtidig altid gå over separation. Der ville da kun blive tre ophævelsesregler, foruden den helt specielle bigamiregel: Reglen om ensidig ret til separation, en regel om ret til skilsmisse efter 1 års separation og endelig reglen om, at ægtefæller, der er enige herom, har adgang til umiddelbar skilsmisse. En sådan ordning ville betyde en væsentlig forenkling.

Udvalgets flertal går af de nedenfor anførte grunde ind for, at loven fortsat bør indeholde enkelte særlige skilsmissegrunde.

Et mindretal støtter de ovenfor nævnte synspunkter. Mindretallet har tillige henvist til, at de særlige skilsmissegrunde, som flertallet ønsker at bevare, ikke fortjener denne særbehandling. Der henvises til mindretallets begrundelse nedenfor i de enkelte afsnit.

Utroskab

Efter *den gældende lov* har en ægtefælle ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har gjort sig skyldig i ægteskabsbrud eller andet forhold, der kan sidestilles hermed. Skilsmisse kan dog ikke gives, hvis ægtefællen selv har givet anledning til handlingen eller må anses for at have frafaldet sin ret til skilsmisse.

Når loven taler om »ægteskabsbrud«, tænkes der på det samleje, som en gift person vidende og frivilligt har med en anden person end sin ægtefælle. Som »forhold, der kan sidestilles hermed«, kan nævnes forhold mellem personer af samme køn.

En ægtefælle kan ikke kræve skilsmisse på grundlag af den andens utroskab, hvis ægtefællen selv frivilligt har medvirket til ægteskabsbruddet, f. eks. ved at tilskynde hustruen til prostitution, eller hvis ægtefællerne f. eks. har indgået en »aftale« om ophævelse af troskabspligten eller om at se gennem fingre med ægteskabsbrud.

En ægtefælle anses for at have frafaldet sin ret til skilsmisse, hvis den pågældende f. eks. fortsætter det seksuelle samliv, selv om han eller hun er bekendt med utroskabsforholdet.

Har en ægtefælle anlagt skilsmissesag på grund af den anden ægtefælles utroskab, kan retten i stedet for skilsmisse give separation, hvis den finder, at hensynet til børnene eller andre vægtige grunde på afgørende måde taler derfor.

Også *utroskab i separationstiden* giver den anden ægtefælle ret til at kræve skilsmisse. Ægtefællen behøver således ikke at afvente separationstidens udløb for at blive skilt, men kan kræve skilsmisse med det samme.

Udvalgets overvejelser

Udvalgets indstilling til spørgsmålet, om utroskab fortsat skal give adgang til umiddelbar skilsmisse, er præget af megen tvivl. På dette område imødeser man derfor med særlig interesse resultatet af den sociologiske undersøgelse, som er iværksat.

Foreløbig går en del af udvalgets medlemmer ind for at bevare utroskab som skilsmissegrund. Utroskab opfattes formentlig stadig af et flertal af den danske befolkning som så grov en krænkelse af den anden ægtefælle, at det ville blive følt som stødende mod den almindelige retsbevidsthed, om man ophævede den mulighed, den krænkede ægtefælle traditionelt har haft for at få ægte-

skabet opløst uden først at skulle gennem en separation. Når udvalget i øvrigt er indstillet på at lempe adgangen til at komme ud af ægteskabet, finder disse medlemmer ikke, at der på et så centralt område som det foreliggende bør ske en begrænsning i adgangen til umiddelbar skilsmisse.

Det medlem, der ikke går ind for ensidig ret til separation, jfr. s. 14, bemærker tillige, at det er nødvendigt at bevare utroskab som umiddelbar skilsmissegrund, medmindre en ensidig separationsret indføres som foreslået af flertallet.

De øvrige udvalgsmedlemmer ønsker bestemmelsen ophævet. De finder, at man ikke bør sætte utroskab i særklasse. En ægtefælle kan krænke den anden ægtefælle på en række andre måder, der lige så vel burde kunne begrunde en skilsmisse. Indfører man en regel om ensidig ret til separation, vil den ægtefælle, som føler sig krænket af den andens utroskab, få tilstrækkelig mulighed for at komme ud af ægteskabet. I så fald ville man ikke behøve at anføre utroskaben som grund til ægteskabets opløsning, hvilket også i forhold til børnene vil kunne være en fordel. Den nuværende direkte adgang til skilsmisse ved utroskab føles utvivlsomt - stik imod den oprindelige tanke - som en fordel for den utro ægtefælle, der ofte vil lægge et betydeligt pres på den anden ægtefælle for at få denne til at kræve skilsmisse.

Det er hele udvalgets opfattelse, at bestemmelsen om, at retten i stedet for skilsmisse kan give separation, hvis bl. a. hensynet til børnene på afgørende måde taler herfor, under alle omstændigheder bør ophæves. Udvalget er ikke bekendt med, at bestemmelsen, som blev indsat i 1969-loven, har været anvendt af domstolene, og som allerede tidligere anført, kan man efter udvalgets opfat-

telse ikke opstille nogen formodning for, at separation frem for en umiddelbar skilsmisse er det, der tjener hensynet til børnene bedst.

Hele udvalget går ind for at ophæve adgangen til skilsmisse på grund af utroskab i separationstiden. Den krænkelse, som kan påføres en ægtefælle gennem den andens utroskab, kan i hvert fald kun betragtes som væsentlig, så længe ægtefællerne lever sammen i ægteskabet.

Vold

Efter *den gældende lov* har en ægtefælle ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har stræbt ham efter livet eller har gjort sig skyldig i mishandling af ægtefællen eller børnene.

Begrebet mishandling er i praksis blevet fortolket så snævert, at det ikke i skilsmissepraksis har spillet nogen væsentlig rolle ved siden af forsøg på drab. Dette skyldes en udtalelse i lovens forarbejder om, at mishandling »ikke omfatter enkelte hug eller slag eller blot almindelig brutalitet, men en så ilde medfart, at ægtefællens henholdsvis børnenes legemlige og åndelige velfærd derved sættes på spil«.

Udvalgets overvejelser

Udvalgets flertal finder det ønskeligt, at betingelserne for bestemmelsens anvendelse lempes. Man foreslår derfor, at udtrykket »mishandling« udgår, og at en ægtefælle i stedet skal kunne få skilsmisse, hvis den anden ægtefælle har gjort sig skyldig i forsætlig vold af grovere karakter over for ægtefællen eller børnene. Mildere tilfælde af vold og mere almindelige husspektakler omfattes derimod ikke af bestemmelsen. I disse tilfælde vil ægtefællen i stedet kunne få separation. Med børnene tænkes der ikke alene

på parternes fællesbørn, men også f. eks. stedbørn, som opdrages i ægtefællernes hjem.

Et mindretal ønsker, også af forenklingsgrunde, at ophæve bestemmelsen om vold som skilsmissegrund. Der henvises til, at voldstiltældene er uhyre sjældne, at der er varierende vurderinger af disse situationer i forskellige befolkningslag, og at det er diskutabelt, om »fysisk vold« bør have anden betydning end »åndelig vold«.

Bigami

En ægtefælle har efter *den gældende lov* ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle indgår nyt ægteskab, medens et andet ægteskab endnu består.

Udvalgets overvejelser

Udvalget foreslår ingen ændring heraf. Som en konsekvens af, at udvalget går ind for ophævelse af adgangen til at få et bigamisk ægteskab omstødt, se nedenfor s. 22, foreslår man bestemmelsen udbygget, således at både den ene ægtefælle i det første ægteskab og begge ægtefæller i det bigamiske ægteskab (ægteskab nr. 2) skal kunne kræve skilsmisse i deres eget ægteskab. Dette skal gælde for ægtefællerne i det bigamiske ægteskab, uanset om de, da de giftede sig, var i god eller ond tro med hensyn til ægteskab nr. 1's beståen. Det offentlige skal ligeledes have mulighed for at anlægge sag om skilsmisse i ægteskab nr. 2.

Sindssygdом

En ægtefælle har efter *den gældende lov* ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle lider af en sådan sindssygdом, at man ikke bør kræve ægteskabet fortsat. Sygdommen skal

under ægteskabet have varet i de sidste 3 år. Har sygdommen varet i mindre end 3 år, kan skilsmisse dog gives, hvis særlige grunde taler derfor.

Udvalgets overvejelser

Udvalget går ind for at ophæve bestemmelsen. Under et ægteskab kan der opstå andre lidelser, der kan virke lige så belastende for den anden ægtefælle som visse former for sindssygdом, hvor der efter den gældende lov kun er en vis mulighed for separation. Man bør derfor ikke fremhæve sindssygdом som en særlig lidelse, der kan begrunde umiddelbar skilsmisse.

Menneskelige hensyn - det hensyn til den syge, at han eller hun ikke skal underkastes en undersøgelse med henblik på skilsmisse - taler også for at ophæve bestemmelsen. Her til kommer, at det i praksis er vanskeligt at drage grænsen mellem sindssygdом og f.eks. svære neuroser og psykopati, som ikke giver den anden ægtefælle ret til skilsmisse.

Det medlem, der går imod ensidig ret til separation, bemærker, at det er ønskeligt at bevare den gældende regel om skilsmisse ved den anden ægtefælles sindssygdом, medmindre en ensidig separationsret indføres som foreslået af flertallet.

Samlivsophævelse

Enhver af ægtefællerne har efter *den gældende lov* ret til skilsmisse, når deres samliv har været hævet i de sidste 3 år på grund af uoverensstemmelse.

Det er en betingelse for skilsmisse, at ægtefællerne har levet faktisk adskilt, og at dette skyldes uoverensstemmelse. Lever de af andre grunde ikke sammen, f. eks. fordi en af dem er bortrejst efter fælles aftale, har arbejde i udlandet, afsoner straf eller af hel-

bredsgrunde opholder sig uden for hjemmet, er betingelserne for skilsmisse ikke opfyldt.

Udvalgets overvejelser

Et flertal i udvalget foreslår, at bestemmelsen ophæves. Med indførelsen af en ensidig ret til separation og ud fra ønsket om en forenkling af skilsmissereglerne finder man ikke, at der er behov for bestemmelsen. Har samlivet været ophævet gennem længere tid, må det være tilstrækkeligt, at der er krav på separation og på skilsmisse 1 år efter separationen.

Nogle medlemmer finder ikke grundlag for at foreslå bestemmelsen ophævet. Disse medlemmer henviser til, at en ophævelse vil stille den »tålmodige« ægtefælle ringere end under den gældende lov, f. eks. hvis ægtefællen først efter 3 års samlivsophævelse beslutter sig til at søge ud af ægteskabet. Ægtefællen må da yderligere gennem en separationstid på 1 år for at få skilsmisse.

Disse medlemmer foreslår, at fristen på 3 år overvejes nedsat til 2 år. Med denne forkortelse bliver særreglen om »rømning« overflødig.

»Rømning«

En ægtefælle har efter *den gældende lov* ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle mod hans vilje og uden fyldestgørende grund har ophævet samlivet, og dette derefter har været hævet i 2 år. Skilsmisse kan ikke opnås efter denne bestemmelse, hvis samlivsophævelsen sker efter aftale eller i gensidig forståelse.

Udvalgets overvejelser

Udvalget går ind for at ophæve bestemmelsen.

Ægtefællen forsvundet

En ægtefælle har efter *den gældende lov* ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle er forsvundet, og der er gået 3 år, siden han sidst vides at have været i live.

Udvalgets overvejelser

Et flertal i udvalget går ind for også at ophæve denne bestemmelse med samme begrundelse som ved bestemmelsen om skilsmisse efter 3 års samlivsophævelse. Man er opmærksom på, at det måske kan synes kunstigt, at den efterladte ægtefælle kun vil kunne opnå skilsmisse efter forudgående separation. Bestemmelsen har imidlertid hidtil været anvendt så sjældent, at dette synspunkt ikke i sig selv kan begrunde en bevarelse af bestemmelsen.

Nogle medlemmer ønsker at bevare bestemmelsen, idet de henviser til begrundelsen for at bevare bestemmelsen om skilsmisse efter 3 års samlivsophævelse på grund af uoverensstemmelse. Lige som ved samlivsophævelse foreslår disse medlemmer dog fristen nedsat til 2 år.

Kønssygdom

En ægtefælle har efter *den gældende lov* ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle med kundskab eller formodning om at lide af smittefarlig kønssygdom har udsat ægtefællen for smitte ved samleje.

Udvalgets overvejelser

Bestemmelsen har ikke noget væsentligt indhold ved siden af regler om skilsmisse på grund af utroskab. Den anvendes da praktisk taget heller ikke, og ophævelse af denne skilsmisserregel vil derfor ikke betyde nogen begrænsning i adgangen til at blive skilt. Da ophævelse af bestemmelsen tillige vil be-

tyde en forenkling af ægteskabslovens skilsmisseregler, er der enighed i udvalget om at foreslå bestemmelsen ophævet.

Det synspunkt har dog været ført frem, at der muligvis kunne være grund til at bevare bestemmelsen, hvis adgangen til skilsmisse på grund af utroskab bortfalder.

Ægtefællen straffet

En ægtefælle har efter *den gældende lov* ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle af en dansk domstol er idømt en straf af fængsel i 2 år eller derover. Det samme gælder, hvis ægtefællen er dømt til indsættelse i forvaring. Udenlandske straffedomme vil kunne tillægges samme virkning som danske domme.

Udvalgets overvejelser

Et flertal i udvalget finder, at en straffedom ikke i sig selv bør kunne føre til direkte skilsmisse. Adgangen til skilsmisse vil ofte virke ødelæggende for bestræbelserne på at

resocialisere den dømte. Selv om resocialiseringsbestræbelserne ikke i sig selv har noget at gøre med ægteskabslovgivningen, finder man dog, at der mellem ægtefæller er en vis naturlig forpligtelse til at hjælpe og støtte hinanden. Det forekommer på denne baggrund ikke rigtigt at bevare den lette adgang til skilsmisse uden varsel på grund af en ægtefælles kriminalitet.

Flertallet finder, at det behov for opløsning af ægteskabet, der kan eksistere i sådanne tilfælde, tilstrækkeligt imødekommes ved indførelse af en ensidig ret til separation og ved ret til skilsmisse for enige ægtefæller. Flertallet går derfor ind for at ophæve bestemmelsen, der i øvrigt anvendes i ringe omfang.

Et medlem ønsker at bevare bestemmelsen, idet idømmelsen af en så alvorlig straf, som bestemmelsen taler om, er en så grov krænkelse af den anden ægtefælle, at denne umiddelbart må have adgang til at komme ud af ægteskabet.

Omstødelse af ægteskab

Udvalget mener,

at ægteskabslovens regler om omstødelse bør ophæves, og

at ægteskaber, som under den gældende lov kan omstødes, enten må betragtes som ugyldige eller må søges opløst gennem reglerne om separation eller skilsmisse.

Hvad er omstødelse?

At domstolene omstøder et ægteskab vil sige, at ægteskabet opløses på grund af forhold, som forelå allerede *ved ægteskabets indgåelse*. I modsætning hertil ophører et ægteskab ved skilsmisse på grund af forhold, der er opstået *under ægteskabet*, f. eks. utroskab.

Et ægteskab kan efter *den gældende lov* omstødes, hvis f. eks. en ægtefælle allerede er gift i forvejen, således at der foreligger bigami, eller hvis ægtefællerne er for nært beslægtede med hinanden til at kunne gifte sig. Er en ægtefælle blevet tvunget til at indgå ægteskab, eller manglede han eller hun evnen til at handle fornuftmæssigt ved ægteskabets indgåelse, kan ægteskabet også omstødes.

Omstødelse medfører som udgangspunkt samme retsvirkninger som skilsmisse. Der gælder dog særlige regler om deling af fællesboet, krav på godtgørelse, navn, arv og pension.

Udvalgets overvejelser

Udvalget går ind for at ophæve reglerne om omstødelse, som kun anvendes i særdeles ringe omfang. I 1971 var der kun 2 retssager om omstødelse. Man foreslår i stedet, at de ægteskaber, der i dag kan omstødes, enten betragtes som ugyldige eller søges opløst gennem separation eller skilsmisse. Også i Sverige er omstødelse ophævet.

Er et ægteskab f. eks. indgået under tvang, eller har en ægtefælle været ude af stand til at handle fornuftmæssigt ved ægteskabets indgåelse, må ægteskabet betragtes som ugyldigt.

Er der tale om et bigamisk ægteskab eller et ægteskab mellem nært beslægtede, skal der være mulighed for at få ægteskabet opløst ved skilsmisse.

Efter udvalgets opfattelse er det ubetænkeligt at ophæve reglerne om omstødelse, *da* man som tidligere nævnt samtidig foreslår adgangen til at få separation og skilsmisse

lempet, og *da* forskellen i retsvirkningerne mellem omstødelse på den ene side og separation og skilsmisse på den anden side er ringe. De retlige problemer, der måtte opstå, fordi ægteskabet er indgået under for-

hold, som i dag giver adgang til omstødelse, må søges løst af domstolene efter en afvejning af forholdene i det enkelte tilfælde på grundlag af de regler, som udvalget foreslår bl. a. om formueforholdet mellem ægtefæller.

